

NEKI INTEGRATIVNI OBLICI SOCIJALNE PARTICIPACIJE SLIJEPIH U GRADU ZAGREBU

Franjo Tonković
Zorina Pinoza,

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet za defektologiju

Originalni znanstveni rad
UDK: 376.52

S A Ž E T A K

Na uzorku legalno slijepih osoba (N=199) ispitano je sudjelovanje slijepih grada Zagreba u pet oblika aktivnosti unutar videće socijalne okoline. To su oblici: »zaposlenost«, »rad u sindikatu«, »rad u humanitarnim organizacijama« (osim organizacija slijepih) »posjećivanje glazbeno-scenskih priredaba« i »praćenje dnevne štampe«.

Podaci su prikupljeni intervjuom a obrađeni primjenom hi-kvadrat-testa. Ispitivanje je, osim ostalog, pokazalo da su od slijepih grada Zagreba u značajno većoj mjeri uključeni:

— u radni odnos oni u dobi od 21 do 40 godina, s rezidualnim vidom iznad 4%, s pojavom oštećenja vida do 5. godine života, s 9—12 godina školovanja te koji se umiju samostalno kretati u prostoru;

— u rad u sindikatu muškarci te oni s pojavom oštećenja vida poslije 15. godine života;

— u rad u humanitarnim organizacijama oni u dobi od 41 do 60 godina te s pojavom oštećenja vida također poslije 15. godine života;

— u posjećivanje glazbeno-scenskih priredaba muškarci, oni u dobi od 21 do 40 godina, oni s 9—16 godina školovanja te oni koji se samostalno kreću i

— u praćenje dnevne štampe oni u dobi od 21 do 40 godina te oni s 9—16 godina školovanja.

Dobiveni rezultati mogu poslužiti za programiranje rada na unapređivanju socijalne integracije specifičnih grupa slijepih.

U okviru programa istraživačkog rada Odsjeka za oštećenja vida na Fakultetu za defektologiju u Zagrebu proveli smo, u razdoblju 1978—82, nekoliko istraživanja s područja sljepoće i slabovidnosti, u jednome od kojih smo ispitali socio-ekonomski status slijepih grada Zagreba.

Na temelju spomenutog ispitivanja ovdje ćemo kratko izvijestiti o rezultatima dobivenim u nekima iz blokova varijabli socijalne participacije, tj. u onim varijablama koje se odnose na socijalni život slijepih osoba u videćoj okolini; jer, polje socijalne

participacije obuhvaća i segregirane sredine.

Socijalna participacija u tzv. »normalnoj« okolini može biti izraz socijalne integracije, pa je njezino istraživanje korisno osobito za proučavanje i rješavanje integracijske problematike osoba sa smetnjama u razvoju. Unatoč tome, takva su istraživanja — koliko nam je bar u odnosu prema slijepima poznato — i u nas i u svijetu još uvijek relativno rijetka, a kad se izvode, obično im socijalna participacija nije glavni problem, nego su u funkciji šire postavljenih istraživačkih pro-

jekata. Tako su Gray i Todd u slijepih Engleske i Velsa ispitali, među ostalim, učestalost posjeta prijateljima te praćenje časopisa da bi utvrdili potrebe i prihvatljive standarde za razvoj novih pomagala na područjima lokomocije i čitanje (Gray i Todd, 1967). U jednom domaćem istraživanju (Stančić, Tonković i Zovko, 1979) ispitan je niz oblika socijalne participacije, koji su pak podaci poslužili kao indikatori socijalne i psihološke integracije slijepih. Inače, mnogo više podataka o primjerima socijalne participacije slijepih moguće je naći u stručno-propagandnim publikacijama što ih izdaju institucije i organizacije slijepih i za slijepe u raznim zemljama.

U ovom segmentu našeg istraživanja željeli smo ustanoviti koliko se slijepi grada Zagreba uključuju u neke integrativne oblike socijalne participacije te s kojim kategorijama tih osoba valja u tom pravcu posebno raditi.

Kao zavisne varijable (oblike participacije) uzeli smo »zaposle-

nost«, »rad u sindikatu«, »rad u humanitarnim organizacijama«, »posjećivanje glazbeno-scenskih priredaba«, i »praćenje dnevne štampe«, a kao nezavisne varijable »spol«, »kronološku dob«, »sposobnost vida«, »dob pojave oštećenja vida«, »razinu obrazovanja« (izraženu brojem godina školovanja) i »samostalnost kretanja« (u prostoru).

Ispitivanje je obavljeno na uzorku redovnih (legalno slijepih) članova Udruženja slijepih Zagreb, koji smo formirali tako što smo najpre iz registra članstva izvukli svakog drugog člana a onda iz te skupine eliminirali sve one koji nisu udovoljavali kriterijima formiranja uzorka ispitanika da nisu mentalno retardirani, da ne pokazuju smetnje koje ozbiljno otežavaju interpersonalnu komunikaciju, da stanuju u gradu i da nisu mlađi od 21 niti stariji od 60 godina). Na taj je način dobiven konačan uzorak veličine $N=199$, čije su relevantne karakteristike prikazane u tablici 1.

Tablica 1

Karakteristike uzorka

Redni broj	Karakteristika	f	%
1.	M	129	64.8
	Ž	70	35.2
	ukupno	199	100.0
2.	21 — 40	71	35.8
	41 — 60	128	64.2
	ukupno	199	100.0

		f	%
3. SPOSOBNOST VIDA (‰)	— 4	135	67.8
	5 —	64	32.2
	ukupno	199	100.0
4. DOB POJAVE OŠTEĆENJA VIDA (u god.)	— 4	66	33.2
	5 — 15	65	32.6
	16 — 55	68	34.2
	ukupno	199	100.0
5. RAZINA OBRAZOVANJA (u god.)	— 8	90	45.2
	9 — 12	90	45.2
	13 —	19	9.6
	ukupno	199	100.0
6. SAMOSTALNOST KRETANJA	samostalno uz vodiča	138	69.3
		61	30.7
	ukupno	199	100.0

N = 199

Podatke smo prikupili intervjuom provedenim prema posebno konstruiranu upitniku, a obradili smo ih primjenom hi-kvadrat testa.

Među integrativnim oblicima socijalne participacije posebno mjesto zauzima zaposlenost u viđejoj radnoj okolini, budući da ona — možda više nego ijedan drugi oblik osim odgojno-obrazo-

vne integracije — može rezultirati raznovrsnim sekundarnim oblicima i manifestacijama integrativa ponašanja. Od 199 ispitanika bilo je, u vrijeme ispitivanja, 109 ili 55% zaposlenih ili 45% nezaposlenih. Njihove distribucije i testiranje razlika prikazani su u tablici 2. U ovome radu prihvaćena je 0,05-razina značajnosti.

Tablica 2

Rezultati u varijabli »zaposlenost«

R. br.		Zaposleni		Nezaposleni		Ukupno		χ^2	df		
		f	P	f	P	f	P				
1. Spol	M	76	70	59	53	59	41	129	100	2.54	1
	Ž	33	30	47	37	41	53	70	100		
	ukupno	109	100	55	90	100	45	199	100		
2. Kronološka dob (u god.)	21 — 40	63	58	89	8	8	11	71	100	51.39*	1
	41 — 60	46	42	33	82	92	67	128	100		
	ukupno	109	100	55	90	100	45	199	100		

		— 4	64	59	47	71	79	53	135	100		
3.	Sposobnost vida (%)	5 —	45	41	70	19	21	30	64	100	9.195*	1
		ukupno	109	100		90	100		199	100		
		0 — 4	51	47	77	15	17	23	66	100		
	Dob pojave oštećenog vida (u god.)	5 — 15	42	38	64	23	25	36	65	100	42.85*	2
4.		15 — 55	16	14	24	52	58	76	68	100		
		ukupno	109	100		90	100		199	100		
		0 — 8	30	27	33	60	67	67	90	100		
	Razina obrazovanja	9 — 12	67	62	74	23	25	26	90	100	31.298*	2
5.		13 — 16	12	11	63	7	8	37	19	100		
		ukupno	109	100	55	90	100	45	199	100		
		Samost. vodič	87	80	64	50	56	36	137	100		
6.	Samostalnost kretanja	ukupno	22	20	35	40	44	65	62	100	13.538*	1
			109	100	55	90	100	45	199	100		

* χ^2 test značajan na razini $P < 0.01$

Kako se iz tablice vidi, jedino između muških i ženskih nije nađena statistički značajna razlika, dok su se sve ostale razlike pokazale značajnima. One su u korist ispitanika mlađe kronološke dobi (21—40 god.), sa sposobnošću vida većom od 4% normalne oštine vida, s pojavom oštećenja vida u najranijoj dobi (0—4 god.) i s 9—12 završenih godina školovanja te onih koji se samostalno kreću.

Ti su nalazi u skladu s očekivanjima ako se ima na umu da u nas legalno slijepe osobe ranije od videćih stječu pravo na mirovinu, da veći ostatak vida može uvjetovati diferenciraniju a rano oštećenje vida kvalitetniju profesionalnu pripremu, da najveće šanse za zapošljavanje imaju slijepi sa srednjim stručnim obrazovanjem i, napokon, da od sposobnosti samostalna kretanja

može zavisiti i zaposlenje i opstanak u radnom odnosu.

Zaposlenošću se, kao što smo već rekli, otvaraju razne mogućnosti za društveno angažiranje izvan radnog mjesta: za sudjelovanje u organima samoupravljanja, u društveno-političkim organizacijama te na drugim područjima aktivnosti unutar radne organizacije. Mi sve te oblike participacije nismo ispitivali nego smo se odlučili samo za ispitivanje aktivnosti u sindikatu kao sveobuhvatnoj organizaciji radnika. Pod »aktivnošću u sindikatu« valja u ovom ispitivanju razumjeti rad u organima i komisijama sindikalnih organizacija.

Na pitanje o njihovoj aktivnosti u smislu navedene definicije potvrdno je odgovorilo 49 ili 45% od 109 zaposlenih ispitanika. Distribucije dobivenih odgovora i testiranje razlika nalaze se u tablici 3.

Tablica 3

Rezultati u varijabli »Rad u sindikalnoj organizaciji«

R. br.		Aktivni		Neaktivni				Ukupno		χ^2	df
		f	P	f	P	f	P				
1. Spol	M	34	67	54	29	48	46	63	100	4.53*	1
	Ž	15	31	33	31	32	67	46	100		
	ukupno	49	100	45	60	100	55	109	100		
2. Kronološka dob (u god.)	21 — 40	29	59	46	34	57	54	63	100	.07	1
	41 — 60	20	41	43	26	43	57	46	100		
	ukupno	49	100		60	100		109	100		
3. Sposobnost vida (%)	— 4	27	55	42	37	62	58	64	100	.48	1
	5 —	22	45	48	23	38	52	45	100		
	ukupno	49	100	45	60	100	55	109	100		
4. Oštećenja vida (u god.)	0 — 4	22	45	43	29	48	57	51	100	7.35*	2
	5 — 15	15	31	36	27	45	64	42	100		
	16 — 55	12	24	75	4	7	25	16	100		
	ukupno	49	100		60	100		109	100		
5. Razina obrazovanja	0 — 8	12	24	40	18	30	60	30	100	.56	2
	9 — 12	32	65	48	35	58	52	67	100		
	13 — 16	5	10	42	7	12	58	12	100		
	ukupno	49	100		60	100		109	100		
6. Samostalnost kretanja	Samost. vodič	40	82	46	47	78	54	78	100	.18	1
		9	18	41	13	22	59	22	100		
	ukupno	49	100		60	100		109	100		

* χ^2 test značajan na razini $P < 0.01$.

Iz podatka u tablici proizilazi da se ispitanici samo u varijabli »spol« i »dob pojave oštećenja vida« međusobno značajno razlikuju. Prema tim pokazateljima značajno je više aktivnih među muškarcima te u kategoriji onih u kojih je do oštećenja vida došlo u dobno rasponu od 16. do 55. godine.

Možda se ti nalazi mogu, s jedne strane, objasniti općenito izraženijom sklonošću muškarca za društveno-politički rad, odnos-

no, s druge strane, tendencijom većega povjerenja u sposobnosti osoba osllijepljenih u zrelijoj životnoj dobi, a tada bi bilo razložito pretpostavljati da takvima videća radna okolina radije povjerava zadatke nego pripadnicima prve i druge kategorije.

Dobro je poznato masovno sudjelovanje slijepih osoba u radu Saveza slijepih Hrvatske, dakle u radu organizacije sebi jednakih, ali se vrlo malo zna o njihovoj aktivnosti u za njih nespecifič-

nim humanitarnim organizacijama kao što su organizacije »Crvenog križa«, društva »Naša djeca«, itd. U ovom ispitivanju 69 ispitanika ili 35%₆₉ čitavoga uzorka izjavilo je da aktivno sudjeluju u radu takvih organizacija. Statističke vrijednosti prikazane su u tablici 4.

Tablica 4

Rezultati u varijabli »Rad u humanitarnim organizacijama«

R. br.		Aktivni		Neaktivni		Ukupno		χ^2	df		
		f	P	f	P	f	P				
1. Spol	M	46	67	36	83	64	129	.157	1		
	Ž	23	33	33	47	36	70				
	ukupno	69	100	35	130	100	65			199	100
2. Kronološka dob (u god.)	21 — 40	8	12	11	63	48	89	71	26.697*	1	
	41 — 60	61	88	47	67	52	53	128			100
	ukupno	69	100	35	130	100	65	199			100
3. Sposobnost vida (%)	— 4	52	75	38	83	64	62	135	2.739	1	
	5 —	17	25	26	47	36	74	64			100
	ukupno	69	100	35	130	100	65	199			100
4. Dob pojave oštećenja vida (u god.)	0 — 4	13	19	19	53	41	81	66	11.28*	2	
	5 — 15	24	35	37	41	32	63	65			100
	16 — 55	32	46	68	36	27	32	68			100
ukupno	69	100	35	130	100	65	199	100			
5. Razina obraz. (u god.)	0 — 8	32	46	36	58	45	64	90	1.887	2	
	9 — 12	28	41	31	62	48	69	90			100
	13 — 16	9	13	47	10	7	53	19			100
ukupno	69	100	35	130	100	65	199	100			
6. Samostalnost kretanja	Samost.	51	74	37	87	67	63	138	1.037	1	
	vodič	18	26	43	43	33	57	61			100
	ukupno	69	100	35	130	100	65	199			100

* χ^2 test značajan na razini $P < 0.01$

Podaci u tablici pokazuju da su statistički značajne razlike nađene i ovdje samo u dvjema varijablama i to, ovaj put, u varijabli »kronološka dob« i varijabli »dob pojave oštećenja vida«. Pokazalo se da u radu humanitarnih organizacija u uočljivo većoj mjeri sudjeluju ispitanici starije dobi (41—60 god.) te, opet, oni s najkasnijom pojavom oš-

tećenja vida (dob od 16. do 55. godine).

Za obrazloženje prvoga nalaza čini se da bi mogle doći u obzir dvije nealternativne pretpostavke: prve, da su to nezaposleni ispitanici koji sudjelovanjem u radu humanitarnih organizacija ispunjavaju dio svoga slobodnog vremena i, druge, da se pritom radi i o bivšim aktivistima Sa-

veza slijepih koji su se, kad su ih zamijenili mlađi, uključili u humanitarne organizacije kako bi se i dalje bavili društvenim radom na koji su se u Savezu bili naviknuli. No, zbog čega se između sudjelovanja u radu humanitarnih organizacija i dobi pojave oštećenja vida također pokazala veza, nije lako objasniti. Možda je tu posrijedi nastavak ranije započete aktivnosti, tj. aktivnosti iz vremena dok vid još nije bio oštećen.

Javne kulturno-umjetničke priredbe (kazališne predstave, koncerti, itd.) prilika su za povreme-

ne izlete u područje estetskog ali i za neposrednu participaciju u estetskom doživljavanju drugih ljudi. I kako se one mogu često pratiti i preko radija i televizije, što će reći medija koji uza se očito više vezuju slijepe nego vidće, to smo ispitnicima postavili pitanje da li posjećuju glazbeno-scenske priredbe. Na osnovi dobivenih odgovora proizlazi da takve priredbe posjećuje 77 ili 39%, a ne posjećuju 122 ili 61% ispitanika. Statističke vrijednosti za ovu varijablu navedene su u tablici 5.

Tablica 5

Rezultati u varijabli »Posjećivanje glazbeno-scenskih priredbi«

R. br.		Posjećuju		Ne posjećuju				Ukupno	χ^2	df	
		f	P	f	P	f	P				
1. Spol	M	53	69	41	76	62	59	129	100	7.66*	1
	Ž	24	31	34	46	38	66	70	100		
	ukupno	77	100	39	122	100	61	199	100		
2. Kronološka dob (u god.)	21 — 40	45	58	63	26	21	37	71	100	28.36*	1
	41 — 60	32	42	25	96	79	75	128	100		
	ukupno	77	100	39	122	100	61	199	100		
3. Sposobnost vida (%)	— 4	47	61	35	88	72	65	135	100	2.66	1
	5 —	30	39	61	34	28	39	64	100		
	ukupno	77	100	39	122	100	61	199	100		
4. Dob pojave oštećenja vida (u god.)	— 4	30	39	45	36	30	55	66	100	3.58	2
	5 — 15	27	35	41	38	31	59	65	100		
	16 — 55	20	26	29	48	39	71	68	100		
5. Razina obrazovanja	0 — 8	15	19	17	75	61	83	90	100	33.99*	2
	9 — 12	50	65	55	40	33	45	90	100		
	13 — 16	12	16	63	7	6	37	19	100		
ukupno	77	100	39	122	100	61	199	100			
6. Samostalnost kretanja	Samost.	62	81	45	76	62	55	138	100	7.38*	1
	vodič	15	19	26	46	38	74	61	100		
	ukupno	77	100	39	122	100	61	199	100		

* χ^2 test značajan na razini $P < 0.01$

Iz tablice je vidljivo da se ispitanici, što se tiče posjećivanja glazbeno-scenskih priredaba, ne razlikuju jedino u varijablama koje se odnose na vizualno oštećenje (u varijabli »sposobnost vida« i varijabli »dob pojave oštećenja vida«); u sve ostale četiri varijable (u varijablama »spol«, »samostalnost kretanja«, »kronološka dob« i »razina obrazovanja«) razlike među njima su se pokazale značajnima. Glazbeno-scenske priredbe značajno više posjećuju muški, mlađi, obrazovaniji te oni koji se kreću bez pomoći vodiča.

Rezultati u posljednjim dvjema varijablama ne iznenađuju, budući da je logično pretpostaviti pozitivnu vezu između kulturnih interesa i razine obrazovanja s jedne te između između odlaženja u kazalište ili koncertnu dvoranu i sposobnosti samostalna kretanja s druge strane. Moguće je također da je faktor kretanja bar donekle odgovoran i za rezultat u varijabli »spol« a faktor obrazovanja za rezultat u varijabli »kronološka dob«: prvi zato što slijepe žene, kao što je pokazalo već citirano istraživanje (Stančić, Tonković i Zovko, 1979), u većoj mjeri od slijepih muškaraca izbjegavaju nositi štap kao pomagalo za lokomociju na javnim mjestima, a drugi zato što je obra-

zovna struktura mlađih ispitanika (21—40 god.) općenito povoljnija nego ona u kategoriji starijih (41—60 god.).

Ostaje još da izvijestimo o rezultatima u jednoj varijabli koja, doduše, ne bi, strogo uzevši, pripadala među integrativne oblike socijalne participacije jer ne pretpostavlja nužno fizičku nazočnost u široj socijalnoj okolini, ali koja može poslužiti kao indikator općeg interesa slijepe osobe za ono što se događa izvan domene koju neki u starijoj literaturi nazivaju svijetom slijepih. To je varijabla »praćenje dnevne štampe«. U istu smo svrhu, dakle, mogli umjesto te varijable uvrstiti varijablu o praćenju događaja putem radija i televizije. No suprotno tim medijima, štampa na crnom tisku (na Brajevu pismu ili na magnetofonskim vrpčama ili kasetama nema dnevnih listova) je za slijepe inkonvijenat izvor informacija, pa je njezino praćenje pouzdaniji znak interesa za dnevne događaje nego slušanje radijskih i televizijskih informativnih emisija.

U svemu je 115 ili 58% ispitanika izjavilo da prate dnevnu štampu prema 84 ili 42% koji su izjavili suprotno. Njihove distribucije s χ^2 — vrijednostima prikazane su u tablici 6.

Tablica 6

Rezultati u varijabli »Praćenje štampe na crnom tisku«

R. br.		Prate		Ne prate				Ukupno		χ^2	df
		f	P	f	P	f	P				
1. Spol	M	76	66	59	53	63	41	129	100	.19	1
	Ž	39	34	56	31	37	44	70	100		
	ukupno	115	100	58	84	100	42	199	100		
2. Kronološka dob (u god.)	21 — 40	50	43	70	21	25	30	71	100	7.22*	1
	41 — 60	65	57	51	63	75	49	128	100		
	ukupno	115	100	58	84	100	42	199	100		
3. Sposobnost vida (‰)	— 4	75	65	55	60	71	45	135	100	.86	1
	5 —	40	35	63	24	39	37	64	100		
	ukupno	115	100	58	84	100	42	199	100		
4. Dob pojave oštećenja vida (u god.)	0 — 4	42	36	64	24	29	36	66	100	4.88	2
	5 — 15	41	36	63	24	29	37	65	100		
	16 — 55	32	28	47	36	42	53	68	100		
	ukupno	115	100	58	84	100	42	199	100		
5. Razina obraz. (u god.)	0 — 8	41	36	45	49	58	55	90	100	11.23*	2
	9 — 12	59	51	65	31	37	35	90	100		
	13 — 16	15	13	79	4	5	21	19	100		
	ukupno	115	100	58	84	100	42	199	100		
6. Samostalnost kretanja	Samost. vodi.	81	70	59	57	68	41	138	100	.15	1
	ukupno	115	100	58	84	100	42	199	100		

* χ^2 test značajan na razini $P < 0.01$

Ovdje su se, kako vidimo, značajnima pokazale samo razlike u varijablama »kronološka dob« i »razina obrazovanja«. Može se konstatirati da dnevnu štampu prati mnogo više mlađih (21—40 god.) te onih u kojih je školsko obrazovanje trajalo 9—16 godina.

Takvi su se rezultati mogli i očekivati, jer se mlađi ljudi, kao što je poznato, u većoj mjeri zanimaju za društvena zbivanja, a viša razina obrazovanja proširuje i produbljuje taj interes. No

čudi, donekle, rezultat u varijabli »sposobnost vida«, gdje bi se mogla očekivati prednost za ispitanike s ostatkom vida većim od 4‰. Lako je moguće da su ti ispitanici učili u školi većinom Brajevo pismo, pa se možda, poput totalno slijepih i onih s percepcijom svjetla, za čitanje crnoga tiska moraju obraćati videćima.

Ovo istraživanje, u kojemu smo pokušali ispitati uključenost legalno slijepih osoba s područja grada Zagreba u neke integrativ-

ne oblike socijalne participacije, pokazalo je:

1. da od pet ispitanih integrativnih oblika socijalne participacije nema ni jednoga u koji slijepi grada Zagreba nisu uključeni;
2. da se na listi oblika participacije, poredanih po veličini postotka uključivosti slijepih, na prvom mjestu nalazi praćenje dnevne štampe (58%), a zatim slijede zaposlenost (55%), rad u sindikatu (45% zaposlenih), posjećivanje glazbeno-scenskih priredaba (39%) i rad u humanitarnim organizacijama (35%);
3. da je u svakome od oblika participacije nađena značajna veza između uključivosti slijepih i bar nekih njihovih za ovo ispitivanje odabranih karakteristika;
4. da su od slijepih u značajno većoj mjeri uključeni
 - a) u radni odnos oni u dobi od 21 do 40 godina, s rezidualnim vidom iznad 4%, s pojavom oštećenja vida poslije 4. godine života, s 9—12 godina školovanja te koji se umiju samostalno kretati u prostoru;
 - b) u rad u sindikatu muškarci te oni s pojavom oštećenja vida poslije 15. godina života;
 - c) u rad u humanitarnim organizacijama oni u dobi od 21 do 40 godina te s pojavom oštećenja vida također poslije 15. godina života;
 - d) u posjećivanje glazbeno-scenskih priredaba muškarci, oni u dobi od 21 do 40 godina, oni s 9—16 godina školovanja te oni koji se samostalno kreću i
 - e) u praćenje dnevne štampe oni u dobi od 21 do 40 godina te oni s 9—16 godina školovanja;
5. da još ima niz kategorija slijepih koje su relativno slabo uključene u integrativne oblike socijalne participacije i socijalnoj integraciji kojih bi trebalo obratiti posebnu pozornost.

LITERATURA

1. Gray, P. G. i Todd, J.: A Survey of the Mobility and Reading Habits of the Registered Blind in England and Wales, »The New Beacon«, Royal National Institute for the Blind, London, 1967, br. 60c—606.
2. Stančić, V., Tonković, F. i Zovko, G.: Profesionalna integracija slijepih, Fakultet za defektologiju u Zagrebu, Zagreb, 1979.

SOME INTEGRATIVE MODES OF SOCIAL PARTICIPATION OF BLIND
PERSONS IN THE TOWN OF ZAGREB

S u m m a r y

In a sample of 199 blind persons from the town of Zagreb the following modes of social participation were examined by an interview: employment, activity in trade-unions, activity in humanitarian organizations, visits to theatre and music performances and reading of daily newspapers.

The results showed that those blind persons whose age ranges from 21 to 40, who have more schooling and who are able to move independently, are employed more frequently, and more often visit theatre and music performances and read daily newspapers. More active in trade unions and humanitarian organizations are those blind persons who lost sight after the age of 15. The data obtained can be used for programs of improvement of social integration of the specific groups of blind persons.